

År 1970. Ödselgräs i Danabryd utanför Svackholms håller på att växa igen. Här ser vi en vild svan som ser ut som en yngel råttman. Den är kranstunga (*Myriophyllum*), som växer överallt i sjön. Till detta kommer mängder av vass och nöckrosor.

År 1973. Somna sjö. Gräskarpen har ännu fullständigt rens. Kranstungan är borta. När den tag slut började flötkarna knäppa på nöckrosorna. Och vassen håller de i schack genom att äta upp alla skott som kommer!

Karpen-fisken som räddar sjöar...

Hur räddar man en sjö som håller på att växa igen? Jo, man planterar in karp – fisken som är miljövärdare!

av Maj-Britt Olsson, foto: Bengt Åberg

□ Leta upp en liten sjö som håller på att växa igen. Det är inte särskilt svårt – sådana sjöar har vi gott om.

Släpp så ned ett antal gräskarpar i denna sjö. Vad händer?

Jo, karparna börjar "beta". De är nämligen växtätare. De äter och äter. Nästan alla sorters vattenväxter går åt.

Kranstunga, vattenpest, gjödnate och allt vad de heter. Apptiten är god om vattnet bara är tillräckligt varmt (över 15°, helst 20° eller mer).

På mycket kort tid (beroende på antalet gräskarpar) har sjön blivit praktiskt taget fri från vattenväxter. Till och med vassen duper, som nöckrosor

(forts på sid 92)

Nr 10 1988

Allt i Hemmet
oktober

visat. De små fiskarna kanske inte är den allra grövsta vassen, men väl alla nya skott som kommer till.

Sjön har alltså inte bara slutat att växa igen utan blivit grundligt uppremsad. Och något återfall blir det inte tal om så länge karpnen stannar kvar i sjön.

Och karpnerna själva har växt sig stora och pråktiga på grönbetet. De kan bevisligen öka flera kilo i vikt på en enda säsong. Måschvilten lär ligga på omkring 30 kilo.

Och vi inte ätit upp dem innan dess, förstås. Det fina i kräksången är nämligen att de duger att äta. De lär till och med vara riktigt goda, sägs det, med starkt tycke av rik. Antingen vi nu röker dem, gravar eller kokar in eller arrangerar dem på något annat sätt. Enligt en tysk smaktest bland 500 personer ansåg 59 proc att fisken var "mycket god" och 30 proc att den var "god". Hela 92 proc av smaktestarna förklarade att de skulle köpa gräskarp om den började säljas i butikerna.

Ren sjö = god mat. Tala om att slå två flugor i en smäll!

Inte klart än – men det kommer!

Tyvärr kan man ännu inte skriva till någon firma här i landet och beställa karpnygel. Och i fiskaffären sätter man säkert upp ett försiktigt ansikte om någon kommer in och frågar efter exempelvis rökt gräskarp.

Men så värt länge lär det väl inte dröja innan fisken dyker upp i de svenska kökböckerna. Och telefonkatalogen får en ny titel: Karpuppfödare.

Det kanske skulle lösas sig att bli för resten? Enligt försöksledare Bengt Åbting på IVL (Institutet för Vatten och Luftstudier) krävs det inga stora eller dyrbara anläggningar för att föda upp karp. Och han bör veta vad han talar om. Han har nämligen umgåtts med fisken ända sedan IVL startade med denna försöksverksamhet för tre – fyra år sedan. Till en början gällde det bara att plantera ut och undersöka hur gräskarpen trivdes i våra vat-

(forts på sid 96)

ten. På senare tid har försöken omfattat också odlingsödan. Och snart är man beredd att lämna över sina kunskaper till den som vill sätta i gång med karpuppfödning i större skala, på affärsmässig basis.

Vi tipsar att marknaden blir stor. Den svenska insjön ligger oss ju alla nära om hjärtat. Och vi har som bekant många, många tusen sjöar i vårt land som behöver räddas från att växa igen. Att man sedan får en stor och god fisk att ta upp med nåt gör inte saken sämre. (Enda sättet att få upp den eftersom den bara öter av vegetationen – man kan ju inte gärna sätta grönsaker på kroken...)

Kina, Ryssland, Ungern, Polen

Gräskarpen är en av många arter inom familjen karpfiskar, dit också tex mört, brason, sutare och löja hör. Den kommer ursprungligen från Amurfloden mellan Kina och Ryssland och började redan för många år sedan odlas just för sin förmåga att hålla rent i vattnen. Odlingen har tagits upp av bl a Sovjet, Polen och Ungern och härifrån sprids idén till vårt land. De exemplar IVL behövt för sina försök har fram till nu importerats. Pris: 1 dollar stycket plus frakt och moms för två år gamla fiskar med en vikt av 200 g. Så stora måste de nämligen vara innan de planteras ut, för att inte bli uppätna av rovfiskar.

Måste behandlas med hormoner

Nu är det således bevisat att gräskarpen trivs i svenska sötvatten. När temperaturen går över 15° öter den, på vintern ligger den stilla nere på bottnen

och lever på sommarens hull.

Men leker gör den inte utan hormonbehandling, och det är ett av kruxen med uppfödningen. För att få fram yngel måste fisken alltså plockas upp för behandling, kramas på mjölke och rom, så skall blandningen kläckas i en behållare med syrerikt, varmt vatten (dvs en jäms temperatur på minst 20°). Ynglen är mycket känsliga under kläckningen och den första månaden av sitt liv.

Ovanstående behandling skadar på intet sätt föräldrarna. De bedövas innan de tas upp och har inget obehag av proceduren.

Vad behöver man för att odla karp?

En liten byggnad där man kan hålla till med undersökningar, hormonbehandling etc. En bassäng djup med syrerikt, varmt vatten, jäms temperatur. En sjö eller större bassäng, sömningsbar. Temperaturen bör ligga på omkring 20° så lång tid av året som möjligt. Det gäller ju att få fram ett hull som fisken kan leva på under vintern (men sjön behöver inte hållas varm året om). Två år senare är ynglen klara för utplantering, om man inte föredrar att hålla dem ett tag till och sälja som matfisk.

Omkostnaderna blir låga. En gräskarp öter 10 m vanligt hö! Förukunskaper krävs inte eftersom IVL hjälper till under inkörsperioden. Dessutom kan man hoppa över hormonbehandling/romkläckning och importera nykläckt yngel billigt, för ren uppfödning.

En helt jungfrulig marknad, alltså. Det hittar man inte varje dag. Vem ställer upp? ■

Gräskarpen trivs i våra sjöar men föräkrar sig inte i närheten av hormonbehandling. Här tar man upp en fisk för att kramas slow på rom eller mjölke. Fisken är bedövd och har inget obehag av behandlingen.